

Univerzita Karlova

1. lékařská fakulta

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví

Studijní obor: Adiktologie – prezenční forma

Iva Knížková

Zneužívání kokainu v Československé republice v letech 1918–1938

Cocaine abuse in the Czechoslovak Republic in 1918–1938

Bakalářská práce

Vedoucí závěrečné práce:

Mgr. Jaroslav Šejvl

Praha, 2020

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem řádně uvedla a citovala všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze, dne 3. 4. 2020

IVA KNÍŽKOVÁ

.....

Podpis

Identifikační záznam:

KNÍŽKOVÁ, Iva. *Zneužívání kokainu v Československé republice v letech 1918–1938.*
[*Cocaine abuse in the Czechoslovak Republic in 1918–1938*]. Praha, 2020. 32 s.

Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika
adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze 2020. Vedoucí závěrečné práce, Mgr. Jaroslav Šejvl.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Jaroslavu Šejvlovi za odborné vedení, podnětné připomínky, vstřícnost, trpělivost a důvěru při zpracovávání mé bakalářské práce.

Abstrakt:

Východiska: Kokain je návyková látka, která byla v době první republiky ve vyšší společnosti ve velké oblibě, ačkoliv zde nebyla žádná historická tradice jeho užívání. Zájem o zahraniční kulturu přinesl však do Československé republiky mnoho fenoménů včetně drog – hašiše, morfinu a kokainu.

Cíle: Cílem této práce je zmapovat zneužívání kokainu v Československé republice v období první republiky a popsat tuto dobu v kontextu užívání drog.

Metody: Pro sběr dat byla použita obsahová analýza dokumentů, které byly roztrženy podle roku jejich vydání. Jednalo se o textové dokumenty, zvukové a filmové nahrávky. Textové dokumenty byly nejčastěji historické novinové články vydané v době první republiky, také však literatura zabývající se příslušnou tematikou vydaná v pozdějším období. Dále jsem sekundárně dohledávala zdroje z již publikovaných dokumentů.

Výsledky a závěr: Kokain se v Československé republice v období první republiky hojně zneužíval. Zpočátku byl propagován jako zázračný lék pro léčbu morfinismu a také pro jeho lokálně anestetický účinek. Zanedlouho se však projevil jeho závislostní potenciál. Záliba ve zneužívání kokainu se často vyskytovala v kulturním prostředí a také u vyšší společnosti. Mnoho slavných prvorepublikových herců a hereček této vášni propadlo. Nastavení legislativy bylo velmi benevolentní, a proto se tento fenomén značně rozšířil i mimo kulturní prostředí a pronikl do mnoha společenských vrstev.

Klíčová slova: kokain, Československá republika, zneužívání kokainu, první republika, historie kokainu

Abstract:

Background: Cocaine is an addictive substance which was very popular during the First republic in higher society, although there was no historical tradition of its use. Interest in foreign culture, however, brought many phenomena to the Czechoslovak Republic, including drugs – hashish, morphine and cocaine.

Aim: The aim of this work is to chart cocaine abuse in the Czechoslovak Republic during the First republic and describe this period in the context of drug use.

Methods: I used content analysis of documents for data collection. The documents were categorized according to the years of their release. I used text documents, sound and video recordings. Text documents were most often historical newspaper articles published during the First republic, but also literature dealing with the relevant issues published in the later period. I also searched for sources from already published documents.

Results and conclusion: Cocaine was abused in the Czechoslovak Republic during the First republic abundantly. At first, it was promoted as a miracle cure for the treatment of morphineism and also for its local anesthetic effect. Before long, however, its dependency potential became apparent. Cocaine abuse often occurred in culture and also in higher society. Many famous First Republic actors and actresses fell into this passion. Legislation was very tolerant, so this phenomenon spread considerably outside of the cultural environment and came through many social strata.

Key words: cocaine, Czechoslovak Republic, cocaine abuse, The First Republic, cocaine history

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Metody	9
2.1. Cíl.....	9
3. Kokain	10
3.1. Charakteristika	10
3.2. Farmakokinetika a farmakodynamika.....	10
4 Historie kokainu	11
4.1. Objev.....	11
4.2. Vin Mariani.....	12
4.3. Století páry	12
4.4. Sigmund Freud.....	13
4.5. Vynález jménem Coca-Cola	14
4.6. Nežádoucí účiny kokainu a první člověk na kokainu závislý.....	14
5 Československá společnost	15
5.1. Pražské podsvětí	15
5.2. Policejní rada Josef Vaňásek	17
5.3. Jedová chýše	18
5.4. Kokainová kultura.....	20
5.5. Anita Berber.....	22
5.6. Záznamy o užívání.....	23
6 Výrobci kokainu	26
7 Legislativa	27
8 Závěr a diskuze.....	28
9 Seznam použitých zdrojů	30

1. Úvod

Užívání návykových látek provází lidstvo od nepaměti. První zmínky jsou datovány do paleolitu, kdy lidé užívali různé rostliny k ovlivnění vědomí. V mnoha kulturách se užívaly halucinogeny k provádění rituálů a obřadů. Ve středověku se užívání návykových látek spojovalo s čarodějnictvím. Jednalo se nejčastěji o lysohlávky, které měly ženám přivodit schopnost létat. V příručce Kladivo na čarodějnice byl již sepsán seznam zakázaných „čarodějných rostlin“, které se nesměly užívat. V Evropě však poté na velmi dlouhé období převážila pijácká kultura. Byla to společenská záležitost, příležitost ke konverzaci a zábavě. Rozvoj drogové kultury velmi souvisel s průmyslovou revolucí, kdy docházelo k obrovskému rozvoji vědy a lékařství. Všechny drogy však byly zpočátku považovány za lék. Postupně s rozšířením drog do širší společnosti se z užívání stávalo zneužívání, tedy užívání pro vlastní potěšení. Na konci 19. století se v Rakousko – Uhersku nejčastěji vyskytovaly dva fenomény, hašiš a morfin. Tyto látky byly spojeny s „orientalismem, kdy do evropského prostředí přicházely prvky orientální kultury, převážně čínské a japonské. Velkými oblastmi, kde se toto téma hojně objevovalo, byly také literatura, hudba a výtvarné umění. Jedním z nejznámějších fiktivních uživatelů kokainu byl nepochybně Sherlock Holmes, který kokain užíval ve chvílích nudy jako duševní vzpruhu (Naishová & Scott, 2014). „*Sherlock Holmes si vzal z rohu krbové římsy svou lahvičku a z pěkného marokénového pouzdra vyňal injekční stříkačku. Dlouhými, nervózními bílými prsty nasadil tenkou jehlu a na levé ruce si vyhrnul rukáv košile. Chvilku zamyšleně hleděl na šlachovité předloktí a zápěstí, poseté a zjizvené nesčítnými vpichy injekční jehly. Posléze vbodl ostrý hrot pod kůži, stlačil malý píst a s hlubokým, spokojeným povzdechem se zvrátil do křesla se sametovým potahem.*“ (Doyle, 1971). Například jedním z prvních baletů uvedených v Národním divadle byl balet „Hašiš“. Téma drog proniklo také do filmu. Dobovým filmovým počinem byl film Pudr a benzin Jiřího Voskovce a Jana Wericha z roku 1931 (Historie.cs, 2012).

2. Metody

Práce Zneužívání kokainu v Československé republice v letech 1918–1938 byla sepisována pomocí analýzy dokumentů, která zahrnuje materiály textové, ale i jiné, např. filmy, fotografie a zvukové nahrávky (Miovský, 2006). Nejčastěji jsem použila obsahovou analýzu textových dokumentů. Materiály jsem získávala buď na doporučení ve formě publikace anebo častěji pomocí digitální knihovny Kramerius. V digitální knihovně jsem na základě klíčových slov vyhledávala odpovídající materiály z doby mezi léty 1918–1938. Nejčastěji se jedná o dobové novinové články. Dokumenty jsem třídila podle roku, z kterého pocházejí.

Dalšími, avšak méně početnými, zdroji dat, jsou zvukové a filmové nahrávky, které jsou inspirovány dobou, kterou se zabývá bakalářská práce. Jedná se také o nahrávky rozhovoru s odborníky, kteří se tematikou zabývají.

K získání dalších informací jsem použila již používané materiály, z kterých jsem sekundárně dohledávala zdroje, odkud sami autoři čerpali data. Tyto materiály jsem dohledávala buď pomocí internetového prohlížeče, nebo katalogů v knihovnách.

Využívala jsem také internetový vyhledávač k dohledání různých materiálů, kde jsem vyhledávala pomocí klíčových slov souvisejících s tematikou užívání kokainu v Československé republice během první republiky.

2.1. Cíl

Cílem práce Zneužívání kokainu v Československé republice v letech 1918–1938 je popsat užívání a zneužívání kokainu v prvorepublikové společnosti a popsat období první republiky a její společnost v kontextu užívání drog.

3. Kokain

3.1. Charakteristika

Kokain je alkaloid získávaný z listů jihoamerického keře *Erythroxylum coca*. Jedná se o jeden až dva metry vysokou rostlinu s bílými květy. Roste velmi rychle a při dobré péči se lístky dají sklízet čtyřikrát do roka. Koka se dá žvýkat nebo pít jako čaj. Žvýkání listů koky je zvyk, který přetrvává do dnešní doby, nejvíce ve státech, kterými prochází pohoří Andy, tedy Bolívie, Peru, Ekvádor a Kolumbie. Tradiční žvýkači (*coquero*) si vkládají kokové listy do úst a po rozmělnění je mísí s vápnem, rozdrcenými lasturami či popelem. Tato směs uvolňuje alkaloidy a přináší svému uživateli mírné opojení. Koka se tradičně žvýká v zemích Latinské Ameriky, kdy pomáhá obyvatelům žít ve vysokých nadmořských výškách Andského pohoří (Naishová & Scott, 2014).

3.2. Farmakokinetika a farmakodynamika

Kokain je bílá krystalická látka. Je velmi dobře rozpustný ve vodě a snadno se vstřebává sliznicemi. Nejčastěji se užívá intranasálně („šňupáním“) jako sůl hydrochloridu (Balíková, 2017), méně často pak intravenózně ve formě roztoku. Kokain lze i kouřit, ale pouze ve formě „free base“ (volná báze) nebo cracku. Volná báze se získává smícháním drogy s olejem a kouří se prostřednictvím vodních dýmek. Crack je nejčastěji ve formě hnědých či béžových krystalů a inhaluje se také pomocí malých vodních dýmek (Delpirou & Labrousse, 1993). Tato forma aplikace nastoluje okamžitý účinek díky rychlé dostupnosti v krevním oběhu (Balíková, 2017). Účinek kokainu závisí na způsobu aplikace. Při intravenózní aplikaci nastupuje účinek za cca 3 minuty. Při nejčastější intranasální aplikaci pak za 1 hodinu. Kokain působí na centrální nervový systém agonisticky jako endogenní ligandy dopamin, serotonin a noradrenalin. Aktivuje sympatická nervová centra a má stimulační účinky (Balíková, 2017). Způsobuje pocit euforie a nevyčerpatelné energie. Uživatelé kokainu jsou často při intoxikaci hyperaktivní. Kokain způsobuje mydriázu, tedy rozšíření zornic, dále zvyšuje krevní tlak a tepovou frekvenci. Dalším možným využitím kokainu je lokální anestezie například v očním nebo zubním lékařství (Balíková, 2017). Působí také jako anorektikum (snižuje pocit hladu) a to i v případě, že uživatel není nasycen. Při dlouhodobém užívání je charakteristická vyhublá postava z důvodu nedostatku živin. Euforie se mění v panické ataky, paranoidní stavy a může vést k agresivitě či suicidii (Senft, 2008). Denní dávky u pravidelných uživatelů kokainu se pohybují v rozmezí od desetin gramu až po 1 gram (Kalina, 2015). U těžké intoxikace jsou typickým znakem hypotenze, srdeční arytmie a křeče. Může dojít až k útlumu dýchacího centra a následně ke smrti (Perlík, 2011). Kokain vytváří mnoho metabolitů. Aktivní metabolit, který lze najít v krvi po užití kokainu je norkokain. V moči lze nalézt benzoylekgonin a methylester ekgoninu. Pokud uživatel inhaluje volnou bázi, je možné u něho nalézt anhydroekgonin. V případě požívání kokainu v kombinaci s alkoholem se dá u uživatele detekovat kokaethylen (Balíková, 2017).

4 Historie kokainu

4.1. Objev

Koka byla uctívána starými jihoamerickými kulturami tisíce let. Nálezy z pohřebišť napříč Jižní Amerikou ukázaly, že se koka užívala již v 3. tisíciletí př. n. l. Užívala se jak pro náboženské účely, tak pro praktické. Lidé koku žvýkali, aby dokázali překonat velké vzdálenosti. Zpočátku dobyvatelé Nového světa považovali žvýkání koky za něco odporného a nesmyslného. Amerigo Vespucci popisoval žvýkače koky jako zvířata, která přežvykují potravu. V 16. století byla koka přivezena do Evropy s vidinou zisku jako tržní plodina. Tento záměr se však setkal s neúspěchem. V průběhu dalších let se názory na koku různily. Z jedné strany byla koka považována za dílo Dábla, z druhé strany to byla zajímavá plodina, která stála za prozkoumáním (Naishová & Scott, 2014).

Prvními pokusy o zjištění účinné látky v kokových listech se zasloužil v roce 1708 Hermann Boerhaave. Tento nizozemský lékař věřil, že v kokových listech je látka, která má již popisované úžasné účinky. Jeho práce *Institutiones Medicae* o této látce pojednává. Extrakcí účinné látky z listů koky se zabývalo mnoho vědců tehdejší doby. Byli jimi například Hugh Algernon Weddell, francouzský lékař a botanik, Fridrich Gaecke, německý chemik a Švýcar Johann Jakob von Tschudi (Streatfield, 2003).

Věci ve prospěch kokainu se daly do pohybu roku 1856, kdy na příkaz Františka Josefa I. vyplula loď Novara na cestu kolem světa. Na její palubě byl i doktor Carl Scherzer, který přivezl 13 kilogramů koky. Učinil tak na žádost německého chemika Friedricha Wöhlera, který se během své kariéry zasadil o mnoho významných objevů na poli chemie (Streatfield, 2003). Objevitelem účinné látky rostliny koky je Albert Niemann, student Friedricha Wöhlera. Albert Niemann byl německý chemik, který působil na univerzitě v Göttingenu. Niemann objev učinil v roce 1859. Jeho disertační práce s názvem *Über eine neue Base in der Kokablättern* (O nové organické bázi v kokových listech) popisuje detailní postup jeho práce s kokovými listy a o objevu účinné látky koky (Gootenberg, 1999). Niemann nejprve listy koky nechal nasáknout alkoholem a kyselinou sírovou. Poté směs destiloval a vzniklou lepkavou hmotu smíchal s uhličitánem sodným. Směs opět destiloval, a tak získal malé bílé krystaly. Tímto poměrně jednoduchým způsobem extrahoval účinnou látku z rostliny koky, kterou pojmenoval kokain (Naishová & Scott, 2014).

Významnou osobností v historii kokainu byl také Wilhelm Lossen, německý chemik, druhý laborant v laboratoři Friedricha Wöhlera. Wilhelm Lossen studoval chemii od roku 1857 na univerzitě v Gießen. Zde se poprvé doslechl o Wöhlerovi a jeho výzkumné činnosti. V roce 1859 se přestěhoval do Göttingenu (Priesner, 1987). Wilhelm Lossen spolupracoval s Albertem Niemannem na pokusech s kokou. Po Niemannově smrti v roce 1861 však práci převzal a roku 1862 napsal svou disertační práci *Über das Cocain*, kde ustanovil chemický vzorec kokainu (Gootenberg, 2008).

Ve stejném roce, kdy Albert Niemann učinil svůj přelomový objev, napsal italský lékař Paolo Mantegazza vědeckou práci o koce. Tehdy ještě o účinné látce nevěděl. Mantegazza zkoušel účinky koky sám na sobě a ve své práci ji velmi vychvaloval. Toto dílo přitáhlo pozornost jistého Angela Marianiho, lékárníka z Korsiky, který se v následujících letech stal jedním z nejznámějších obchodníků na světě (Streatfield, 2003).

4.2. Vin Mariani

Angelo Mariani se narodil na Korsice, avšak v roce 1859 se přestěhoval do Paříže a pracoval zde jako chemik. Roku 1863 světu představil nápoj s názvem Vin Tonique Mariani à la Coca du Pérou, zkráceně Vin Mariani. Tento nápoj byl původně lék, který se užíval před jídlem nebo po jídle. Jeho účinky byly stimulační pro gastrointestinální systém, analgetické pro dýchací systém a antidepresivní. Ideální dávkování byly 3 sklenice Vin Mariani denně. V každé dávce bylo obsaženo asi 6 miligramů kokainu (Anonym 1).

Vin Mariani okamžitě zaznamenalo celosvětový úspěch. Mariani byl šikovný podnikatel a pro svůj vynález vymyslel reklamu, která pomohla tento nápoj distribuovat do celého světa. Zdarma zaslal svůj výrobek významným osobám tehdejší doby a požádal je, aby mu napsali svůj názor a přiložili fotografii. Tyto dopisy poté otiskl v novinách. Mezi těmito osobnostmi byli například Louis Blériot, Thomas Edison, Émile Zola, bratři Auguste a Louis Lumièrové, a dokonce tehdejší prezident Spojených států William McKinley nebo papež Lev XIII. (Anonym 1).

Angelo Mariani později rozšířil svou nabídku kokainových produktů o Elixir Mariani, Pâte Mariani a Pastilles Mariani. Tyto výrobky však nezaznamenaly ani polovinu úspěchu jako Vin Mariani (Anonym 1).

4.3. Století páry

Ve druhé polovině 19. století svět zaznamenal obrovský pokrok. Habsburská monarchie se navrátila k absolutistické moci a roku 1867 se přeměnila na Rakousko-Uhersko. Židé byli zrovnoprávněni s křesťanským obyvatelstvem a zanedlouho se dobře uplatnili v obchodu, podnikání a vědě. Bohužel však pomalu rostly antisemitské názory, nejvíce ve Vídni. Velký pokrok zaznamenalo vojenství. Zkrátila se pracovní doba a vznikl systém úrazového a sociálního pojištění. České země se neustále snažily o obnovení vlastního státu prostřednictvím mladočechů a staročechů. Výsledkem rozbrojů bylo rozdělení pražské univerzity na českou a německou část (Čornej, Čornejová, Parkan, & Kudrys, 2016).

Kultura a věda obrovsky vzkvétala. V architektuře se projevovaly prvky historie s novými myšlenkami. Vznikla známá Eiffelova věž postavená Gustavem Eiffelem roku 1889. Stavěly se budovy také v secesním slohu. Nejproslulejším výtvarným stylem byl francouzský impresionismus se svými zástupci Claudem Monetem, Edouardem Manetem či Augustem Renoirem. V literatuře se díky Charlesi Dickensovi pomalu prosazoval realismus. Pro Evropu byli významní ruští realisté Lev Nikolajevič Tolstoj a Fjodor Michajlovič Dostojevskij. I díky tvorbě Henrika Ibsena a operního skladatele Georgese

Bizeta se druhá polovina 19. století označuje jako „konec romantismu“. Roku 1895 spatřil světlo světa kinematograf. Byl vynalezen bratry Lumièrovými ve Francii. Jedenácti minutovými snímky, které bratři promítali, se zrodila světová kinematografie. V této době se nejvíce převratných objevů událo v oblasti techniky. Přelom 19. a 20. je označován jako „věk elektřiny“. Bylo vynalezeno dynamo, které zdokonalil Nikola Tesla do podoby alternátoru. Elektřina se začala používat v dopravě, lékařství a mnoha dalších oborech. Wilhelm Roentgen objevil roku 1895 rentgenové paprsky, které se používají dodnes v lékařství. Na hranici století se začal používat první telefon. Vynalezl jej americký profesor Alexander Graham Bell. Zdokonalil ho Thomas Alva Edison, vynálezce žárovky. Dalšími vynálezci v tomto oboru byli Samuel Morse, Guglielmo Marconi nebo Werner von Siemens. Na poli chemie byl nejznámějším vědcem Alfred Nobel, který vynalezl střelný prach z nitroglycerinu. Jeho odkaz je znám dodnes, a to v podobě udílení Nobelovy ceny Švédskou královskou akademií v oblasti vědy, literatury a dalších disciplín. O tom, že na poli vědy se mohly uplatnit i ženy, přesvědčila tehdejší společnost fyzička polského původu Marie Curie-Sklodovská. Jejím objevem byl prvek radium. Ve Francii v roce 1891 vznikla firma Peugeot na výrobu automobilů. Následovaly ji firmy Renault, Fiat z Itálie a Daimler-Benz z Německa. Roku 1896 začal automobily vyrábět také americký „král“ automobilového průmyslu Henry Ford.

Druhá polovina 19. století byla přelomovým obdobím, novou moderní společností, která dala základ světu, který známe dodnes (Bělina, Kučera, Havel, Míšková, Pilát, & Láník, 2002).

4.4. Sigmund Freud

Sigmund Freud je jednou z nejvýznamnějších osobností 19. století. Byl to lékař, zakladatel psychoanalýzy a po část svého života uživatel kokainu (Streatfield, 2003).

Od útlého dětství se Sigmund Freud nejčastěji věnoval knihám. Ve dvaceti šesti letech se přihlásil ke studiu medicíny a byl přijat do Vídeňské všeobecné nemocnice. (Naishová & Scott, 2014). Po přečtení článku o kokainu Theodora Aschenbrandta v Německém lékařském týdeníku, začal provádět pokusy s kokainem na sobě a na lidech ve svém okolí. Objevil účinky kokainu proti vyčerpání, bolestem žaludku, astmatu a mořské nemoci. Afrodiziakální účinky kokainu popsal v článku Über coca publikovaném v časopise Centralblatt für die gesamte Therapie v roce 1884 (Georg, 2002). Spis Über coca je považován za jedno z Freudových životních děl. Freud se v tomto spise vyjadřuje o kokainu velmi kladně. Sám v tomto období kokain užíval a posílal malé dávky své snoubence Martě (Streatfield, 2003). V pozdějších dobách však na kokain zanevřel. I když kokainová epizoda pro mnoho lidí vykreslila Sigmunda Freuda v negativním světle, kokain vnikl Freudovi nápad o ovlivňování psychického chování a po mnoha letech velkého úsilí dospěl ke svému největšímu objevu – psychoanalýze (Georg, 2002).

4.5. Vynález jménem Coca-Cola

Od roku 1863 lidé znali Vin Mariani. Víno smíchané s kokovými listy, které bylo ve světě velmi oblíbené. V roce 1880 se jistý lékárník z Atlanty, John Styth Pemberton, dočetl o velké oblíbenosti tohoto nápoje a začal se sám také zajímat o koku. Ještě téhož roku představil svou vlastní verzi Vin Mariani, kterou nazval French Wine Coca. Od roku 1881 bylo možné tento nápoj volně zakoupit. Pemberton svůj nápoj propagoval jako všelék lepší dokonce než samotné Vin Mariani. Ve svých reklamách poukazoval na blahodárné účinky a popisoval možnost léčby morfinismu a alkoholismu právě tímto nápojem. Od roku 1885 byl však zakázán prodej alkoholu a French Wine Coca musel být stažen z prodeje. Pemberton začal svůj likér prodávat bez alkoholu, s přidavkem dalších ingrediencí pro zlepšení chuti. Spolu s touto změnou ve složení přišel také s nápadem na přejmenování nápoje z French Wine Coca na Coca-Cola (Streatfield, 2003).

4.6. Nežádoucí účiny kokainu a první člověk na kokainu závislý

V roce 1885 se začalo hovořit o nežádoucích účincích kokainu. Tato tvrzení vyvolala velký rozruch, protože do této doby nikdo o vedlejších účincích neuvažoval. Byly popisovány stavy, kdy lidem po požití kokainu zbledla tvář, polil je studený pot a ztratili vědomí. Dalšími popsány závažnými vedlejšími účinky byly silné křeče, výpadky paměti, a dokonce smrt na operačním sále (Streatfield, 2003).

Prvním zdokumentovaným závislým člověkem na kokainu v Evropě byl Freudův přítel Ernst von Fleschl-Marxow. Byl to lékař-laborant, který byl velmi oblíbený ve společnosti. Po nešťastné nehodě si přivodil infekci do prstu, který mu musel být amputován. Tato operace se však nepovedla podle očekávání a Fleschl-Marxow trpěl velikými bolestmi. Po nocích zaháněl nespavost četbou a studiem matematiky a fyziky. Po nějaké době začal intravenózně užívat morfium, které mu zpočátku přinášelo alespoň malou útěchu. V roce 1883 se o závislosti svého přítele dozvěděl Sigmund Freud a rozhodl se mu pomoci.

V roce 1884 přinesl Freud svému příteli kokain, jelikož se dočetl o možnostech využití kokainu v léčbě závislosti na morfiu. Výsledky byly úžasné. Spotřeba morfia u Ernsta von Fleschl-Marxowa výrazně poklesla. Toto zjištění Sigmunda Freuda velice povzbudilo v jeho dalším zkoumání kokainu a velmi pozitivně o těchto účincích hovořil. Zanedlouho však Ernst von Fleschl-Marxow spotřeboval jeden gram čistého kokainu za den. Užíval ho intravenózně a postupně se u něho projeví známky intoxikace (křeče, výbušnost a taktilní halucinace). Sigmund Freud byl přesvědčen, že by jeho přítel měl s užíváním kokainu přestat, avšak Fleschl-Marxow toho již nebyl schopen. Tento příběh je dodnes považován za příběh prvního závislého na kokainu.

Ernst von Fleschl-Marxow začal s kokainem opět užívat i morfium. Obě tyto látky si aplikoval injekčně, často najednou. Tímto užíváním přišel na skvělé doplňující se účinky těchto dvou látek. Jedna vykompenzuje nedostatek té druhé. Můžeme tedy hovořit o Ernstovi von Fleschl-Marxovi jako o vynálezci speedballu, který v pozdějších dobách zaznamenal veliký úspěch (Streatfield, 2003).

5 Československá společnost

5.1. Pražské podsvětí

První republika byla mnohými vždy opěvována jako doba rozkvětu a pokroku v oblasti technologií, v kultuře, literatuře a umění. Byla to doba slavných jmen. V oblasti literatury mluvíme o Karlu Čapkovi, Jaroslavu Seifertovi či Vítězslavu Nezvalovi. V oblasti hudby stojí za zmínku Bohuslav Martinů či Leoš Janáček.

Zvýšená kulturní aktivita se však projevila napříč všemi společenskými vrstvami. Mohlo to být v důsledku demokratizace kultury, kdy se rapidně zvýšil počet umělců, spisovatelů, tvůrců a vědců. Na druhé straně vzrostl počet konzumentů umění. Tato skutečnost se projevila zvýšeným počtem nakladatelství, tiskovin, zřizováním nových knihoven apod.

Změna v tehdejší společnosti se projevila například ve školní docházce, kdy počet žáků, ale i učitelů nabýval vysokých čísel. Rostla celková vzdělanost populace. Negramotnost se pohybovala pouze okolo 5 % v závislosti na tom, jestli mluvíme o Čechách, Moravě nebo Slovensku a Podkarpatské Rusi (Hanzal, 1998).

Velké rozdíly se projevily mezi lidmi narozenými na konci 19. století nebo lidmi narozenými již ve 20. století. Dle Hanzala (1998) byly starší generace vlastenečtější a více se zajímaly a obávaly o osud lidí a celé republiky. Mladší generace naopak považovaly svobodný stát za samozřejmost. Mladší lidé byli sebevědomější a světovější.

Byli zde však lidé, kteří trpěli chudobou a nedostatkem, jak v majetku, tak ve vzdělání. V dobách první republiky se mnoho lidí uchýlovalo do Prahy za výdělkem a slávou. Ne každý tohoto snu však dosáhl. Pražské podsvětí bylo místo, kde se pohybovalo mnoho lidí z úplného okraje společnosti.

Karel Ladislav Kukla (1992), československý dramatik a novinář, populární formou zmapoval pražské podsvětí ve své knize Pražské bahno. Knihu rozdělil do několika kapitol. V tehdejší Praze bylo mnoho zařízení, hospod, kde se scházeli lidé chudí, lidé v konfliktu se zákonem a mnoho dalších „živlů“ a „ztracených existencí“. Jednou z nejznámějších hospod byla židovská krčma U zelené záby. Podle pověstí sem chodíval i král Václav nebo později malíř Pieter Bruegel. Pozoroval hosty, a pokud někde došlo k nějakým neshodám, říkalo se, že zde jistě byl „Breighel“, v dnešní podobě „brajgl“. Praha však poskytovala mnoho takových podniků. Známa je například hospoda Batalión, kterou však uzavřela policie. Dalším podnikem byl lokál U Dejlů, kterému se říkalo „Žbluňk“. Bylo to místo, kde se chudí ocitli v ještě větší chudobě, místo nejhorších neřestí, odkud nebylo cesty zpět.

Asi nejznámějším podnikem byla Jedová chýše, stávající na Apolinářském náměstí. Tomuto podniku je však věnována samostatná kapitola dále. Pražských hospod a „dopat neřestí“ bylo mnoho. Je nutno podotknout, že ale i v takových podnicích byl prostor pro umění. Právě v krčmě „Žbluňk“ se hrála divadelní hra napsaná jistým Máslem, zlodějem, který tuto inscenaci napsal ve vazbě. Celá hra byla dialogem mezi policistou a dvěma zatčenými zloději.

„Policista: „Zinkaři, dejch's kornout, kachle, s hlaváčema máš ted' machle, pět holajzen kovář namele, v hákovně je zobec šklebede!“

(Brachu, ukradl's šaty, boty, teď ti nastane se soudci oplétání, přísný rada tě zavře na pět měsíců, a ty budeš mít v žaláři jídlo ošklivé.)

Zinkař (zloděj): „Nemel pantem, kosný numero! Když zatluču mlejn, jsem sklenářskej, tys na mě moc krátkej, smíchovskej!“

(Nemluv nezbyt, milý policajte! Kdy při trestním líčení vše zapřu, budu čistý jako sklo, tys proti mně tuze sláb a nezkušený.)“ (Kukla, 1992).

Mezi podniky, kde se scházeli tito lidé, patřilo i mnoho kaváren. Například kavárna Stoletka, která byla také uzavřena policií a následně srovnána se zemí. Dalšími kavárnami byly „Carmen“ a kavárna „staré Lefflerky“. Druhá zmiňovaná byla velmi známým pražským podnikem. Scházela se zde pražská bohéma, malíři, sochaři a literáti (Kukla, 1992).

Prvorepubliková společnost byla také plná podvodníků a žebráků. Patřily sem i kartářky, povaleči, podvodní žebráci, kteří si takto vydělávali na živobytí, dále falešní karbaníci, kteří hráli nepoctivou a dříve domluvenou hru. Velkou zajímavostí je, jak se dříve zloději, vrahové a žháři mezi sebou vzájemně dorozumívali. Kukla (1992) dává příklady tajné komunikace, která má v psané verzi podobu piktogramů. Součástí tohoto komunikačního prostředku byla i vlastní řeč, často obsahující hebrejská slova. Původ značek, které se malovaly po zdech, je až v 16. století.

V oblasti kriminalistiky je pro tuto dobu velmi významnou osobností Dolfina Poppée, narozena roku 1865 v Nových Dvorech u Pacova. Tato dáma se zabývala grafologií, tedy čtením rukopisů lidí. Policie se však domnívala, že jde o šarlatánství a podvod a grafologii zakázala. Poppée se dostala do Vídně díky Oskarovi Nedbalovi, který ji doporučil kněžně Metternichové. Ta byla schopnostmi této grafoložky naprosto uchválena. Později byla Dolfina Poppée povolána ke spolupráci s policií. Schopnosti paní Poppée byly tak úžasné, že během své kariéry spolupracovala s policií v Praze, Vídni, Pešti, Terstu, dokonce i v Německu a Holandsku (Kukla, 1992).

Obrovským problémem prvorepublikové Prahy byl nedostatek možností bydlení. Čím více na okraji Prahy jste se ocitli, tím chudší čtvrtě zde byly. Ubývaly elegantní kavárny a restaurace a místo toho zde byly obyčejné hospody, hlubší a temnější. I společnost se zde proměnila. Místo elegantních pánů v kloboucích a dam v šatech podle nejnovější módy zde žili tuláci, žebráci a lidé, kteří neměli prostředky na lepší živobytí. Ve večerních hodinách tyto končiny byly dokonce životu nebezpečné. Jedním z míst, kde si chudí lidé zřizovali primitivní obydlí, byla branická vápenka. V otvorech asi dva metry vysokých a metr širokých a hlubokých zde žily často celé rodiny včetně malých dětí. Někteří lidé si stavěli obydlí z nahromaděných prken, hadrů a veteše, kterou posbírali na ulici. Takto vznikaly celé čtvrtě tzv. barákových a vagónových kolonií (Kukla, 1992).

Dalším závažným problémem za dob první republiky byla prostituce. V roce 1860 bylo v Praze 86 zaevidovaných nevěstinců. Tato zařízení se lišila svou úrovní, od chudých podniků až po bohaté domy. Nejluxusnějším podnikem byl dům „U Goldschmiedů“, který stál v Kamzíkove ulici. V tomto domě byly zřízeny salony, které měly evokovat vzdálenou cizinu. Byl zde pavilon japonský, turecký nebo perský. Ženy nabízející služby v tomto zařízení o sebe velmi dbaly, ven vycházely pouze s doprovodem. Návštěvníci tohoto salonu patřili k nejvýznamnějším společenským elitám. Dalším takto luxusním podnikem byl dům „Kaucký“, který stál v Platněrské ulici. V Široké ulici se nacházel další nevěstinec

pro nejbohatší zákazníky, dům „U Friedmannů“. Tento podnik se specializoval na exotické ženy, nejčastěji z Afriky. Mezi elitní podniky patřil také dům paní Fleklové, který stál v Kaprově ulici. Opakem k těmto podnikům byly domy chudé, kde se scházela největší spodina společnosti. Nejvíce takových nevěstinců bylo v Kožné ulici. V roce 1922 byly nevěstince oficiálně zrušeny aboličním zákonem. Prostituce se přesunula do hospod a na ulici. Jedním z důsledků tohoto zákona byl poměrně vysoký nárůst pohlavních chorob. Nejproslulejšími podniky, kde se prostituce skrytě provozovala, byl hostinec „Žbluňk“, „U Lišků“ nebo „Batalion“ (Kopáč & Schwarz, 2013).

5.2. Policejní rada Josef Vaňásek

Josef Vaňásek byl vrchní policejní rada a šéf prvního specializovaného útvaru na úseku boje proti drogám v Československé republice. Narodil se 1. listopadu 1877 v Praze. Od roku 1883 chodil do České obecné školy chlapecké. Byl výborným žákem, a proto pokračoval ve studiu na c.k. reálném gymnáziu na Smíchově. S výborným hodnocením přestoupil na c.k. státní českou střední školu v Praze. Tuto školu ukončil v roce 1896 maturitní zkouškou. Téhož roku nastoupil na právnickou fakultu c.k. České univerzity Karlo-Ferdinandské v Praze. Školní lavice opustil v roce 1904.

V říjnu roku 1904 vstoupil do služby na pražské policejní ředitelství. Byl zařazen do IV. departmentu se sídlem v Bartolomějské ulici. Tento department měl na starosti pátrání po podezřelých osobách, vedení evidence osob nebezpečných, dohled nad nevěstinci a prostitutkami a také to byl orgán nadřízený vězeňské službě.

Během první světové války byl odvolán do Plzně. Zde vyřešil svůj první velký případ, kdy došlo k obrovské explozi v továrně v Bolevci. Za tento čin byl oceněn spolu s přednostou městské policie v Plzni Edmundem Žákem medailí za statečnost. Po skončení války se vrátil zpět do Prahy.

Za velkou píli a snahu byl Josef Vaňásek jmenován zástupcem přednosty bezpečnostního oddělení, ministerského rady Josefa Knotka. Josef Vaňásek v roce 1919 zorganizoval bezpečnostní službu k potlačení krádeží na československých železnicích. V roce 1923 přijala Kancelář prezidenta republiky návrh na jmenování Josefa Vaňásky vrchním policejním radou.

Josef Vaňásek se velmi zasloužil o hojnou reprezentaci československé policie v zahraničí. Zúčastnil se mnoha mezinárodních policejních setkání. Roku 1925 navštívil výstavu v Karlsruhe. Roku 1929 se Josef Vaňásek zúčastnil konference v Ženevě v otázce padělání peněz. Policejní rada zde zastupoval Československo v administrativní komisi. 20. – 22. ledna 1930 zastupoval Josef Vaňásek Československou republiku na zasedání Mezinárodní kriminálně-policejní komise. Tato komise usilovala, o co největší vzájemnou spolupráci všech bezpečnostních složek v jednotlivých státech. Ještě téhož roku odjel Josef Vaňásek na další významnou konferenci a zároveň III. mezinárodní policejní kongres v Antverpách, kde se řešila otázka účinného potírání nedovoleného obchodu s omamnými jedy.

Během své slavné kariéry vrchní policejní rada Josef Vaňásek reprezentoval Československou republiku ještě na mnoha významných konferencích a zasedáních. Byly

to události v Paříži a v Římě, kde se jednalo o nedovoleném obchodu s omamnými jedy v návaznosti na výsledky opiové konference z roku 1925. Dále se zúčastnil konferencí ve Vídni, Bělehradě, Kodani a Londýně. Londýnská událost byla posledním místem, kde Josef Vaňásek Československou republiku zastupoval.

Nařízením 49860-5/1928 ministerstvo vnitra dne 22. září 1928 zřídilo Ústřednu pro potírání nedovoleného obchodu s omamnými prostředky v Československé republice. Tato ústředna spolupracovala s Deputy Commissioner i Charge of Narcotics, Treasury Department, Washington, D.C. Také byla součástí IV. departmentu.

V roce 1930 se stal Josef Vaňásek přednostou bezpečnostního oddělení. Nahradil bývalého přednostu Josefa Knotka. Během své kariéry vyřešil Vaňásek mnoho složitých případů a zasloužil se za objasnění těžkých zločinů tehdejší doby. Zemřel 8. února 1938. Je pohřben na hřbitově na Malvazinkách v Praze. Byl znám svým workoholismem a účastí na místech činu. Josef Vaňásek se stal předlohou pro seriál Hříšní lidé města pražského, který vychází z reálných policejních případů. 1. listopadu 2017 byla ve Štefánikově ulici č.p. 38 v Praze 5 odhalena pamětní deska Josefa Vaňáska (Vaněček, 2019).

5.3. Jedová chýše

Jedová chýše byla proslulá hospoda, která stávala v Apolinářské ulici č. p. 446. Byla to nízká budova s velikou střechou pokrytou šindelem. Vstup do Jedové chýše byl z malého dvorku. Samotná budova byla značně odpuzující. Byla to opravdu jen chýše nebo chatrč. Navzdory pověstem, které o Chýši panovaly, však byla velmi populární. Tato hospoda měla nejdelší historii na území Prahy. Podle pověstí vznikla Jedová chýše počátkem 13. století. Údajně sem tajně chodil i sám král Václav IV., doktor Faust nebo císař Rudolf II. (Rozeňal, 2014).

Název Jedové chýše může být odvozen od příběhu, který se zde po dlouhá léta vyprávěl. Podle pověstí zde v Chýši král Václav IV. poznal dva muže, kteří se ho pokusili otrávit ve Vídni. Nechal tedy těmito dvěma vrahům namíchat do pití jed. Druhou verzí, jak vznikl název této známě hospody, byla velká oblíbenost tohoto podniku u studentů medicíny. Ti hojně pracovali s jedy a často je také zde také prodávali (Anonym 2).

Jedová chýše je také známá ze seriálu Hříšní lidé města pražského. Byl to podnik, kde často docházelo k potyčkám, přepadením i vraždám. Bylo to proslulé doupě kriminálních. Často sem však také chodili studenti medicíny a pracovníci z okolních nemocnic a lékařských ústavů. Hojně se zde pilo a tančilo. Pro svou nevalnou pověst však nezřídka docházelo ke změně majitele. Kvůli zlodějům zde byly lžičky na řetízkách a místo talířů vyhloubené jamky ve stolech. Chodívali sem i pracovníci pohřební služby se svými nebožtíky, tzv. nosiči. Podle jedné historiky s jedním nosičem nechtěla tančit žádná dívka, otevřel tedy truhlu s čerstvou mrtvolou a tančil s ní v kole (Anonym 3).

Posledním majitelem Jedové chýše byl profesor psychiatrie Antonín Heveroch, který krčmu odkoupil v roce 1926. Chtěl do těchto míst rozšířit psychiatrický ústav, a proto roku 1933 nechal Jedovou chýši zbourat (Anonym 4).

O Jedové chýši se také často psalo v tehdejších tisku. Hlas lidu otiskl článek, který psal o konci Jedové chýše. „*Před koncem Jedové chýše.*“ „*Uprostřed Nového Města*

pražského udržely se sem tam ostrůvky starých domů. Mizí jeden po druhém. Právě zpečetěn je osud starých domků v okolí sv. Apollináře vedle porodnice. Městská rada schválila regulační plány, dle kterých namísto starých chalup budou zde vystavěny dvoupatrové moderní domy. Zda budou sloužit k obývání nebo pro okolní ústavy, není ještě rozhodnuto. Zmizí i hospůdka „Jedová chýše“ v nynější své podobě, s nízkým stropem, jejíž podepírají sloupy. Snad bude zde hospoda dále, ale nová, moderně zařízená, zbavena kouzla starobylosti, bez něhož nebude toto ovzduší, jaké zde bylo dosud. Vlastně ta pravá sláva „Jedové chýše“ už pominula hezkých pár let. Pověst této místnosti spočívala v tom, že byla shromaždištěm studentů a asistentů lékařství, kteří tu nablízku ústavů nemocničních scházivali se k hospodským zábavám, zpěvu a tanci. Tančilo se tu denně až do rána. V zimě ve světnici s nízkým stropem, v létě pod verandou v zahradě, z které je krásný rozhled po nuselském údolí. Byly tu pořádány bály, jak píše redaktor Kisch ve svých obrazech. „Z pražských ulic a nocí“, zvané „jodoformové“, poněvadž účastníci většinou páchli jodoformem. Tančili tu vedle studentů medicíny i primáři blízkého blázince, asistenti všech klinik, a když v některé klinice nebo ústavu bylo třeba pomoci, odběhli. Jejich dámy rekrutovaly se ze tří vrstev společenských. Byly to: 1. ošetřovatelky z klinik a jiných ústavů, které měly právě volno, 2. služky profesorů v ústavech nebo u ústavů bydlících, 3. posluchačky porodních kurzů. Rozmluvy bálové byly většinou nesený lékařským duchem. Specialitou jodoformových bálů byly čtverylky, při jejichž šesté tuře se vycházelo ven do všech koutů zahrady. Tyto bály kvetly nejvíce mezi lety 1860–1880. I dcerky profesorů sem zavítaly někdy se svými otci. Mnoho se na bály ty zlobil tehdejší farář u sv. Apolináře, který se všemožně namáhal, aby byly zakázány. Při bálech a zábavách docela dobře se snášeli čeští medikové s německými a byly pořádány společně různé švandy. Konaly se korunovace králů „Jedové chýše“. Králové vydávali své žertovné proklamace, konaly se zábavné medicínské schůze, pořádaly se kuželkové večery, jaternicové a podobné slavnosti. Jednu dobu obsluhoval tu beduinský chlapec, jehož přivedl cestovatel dr. Glased. Mnohý lékař vzpomíná na veselé dny a noci v „Jedové chýši“, ale ovšem i mnohému staly se pitky a zábavy osudnými. Kus latinské čtvrti Paříže to byl. Zábavy medicínské poklesly rozdělením university a vznikem národnostní zášti mezi studenty. Hospůdka pak stala se noční místností, kde se hrálo na piano, housle a trumpetu, kde se tančilo nejen s návštěvnicemi porodnických kursů, ale z velké části s dávkami, které sem chodily se svých stanovišť na hradbách. Sem tam přišli sem studenti a leckterý zvědavec, který slyšel o hospůdce vykládat. Vystřídalo se ti několik hostinských. Hostinští neopomněli poukazovat na minulost „Jedové chýše“ a vykládali také, že ta chodíval své doby i král Václav IV. Stará „sláva“ se však nevracela. Nyní tato hospoda, kde pod nízkým stropem stále přece udržovalo se zvláštní ovzduší, zmizí. Patrně stane se tu to, co ze „Stoleté kavárny“. Nízká, prostá místnost snad zaměněna bude vzdušnou, pohodlně upravenou, aby ujal se tu noční život „vyššího“ slohu, jenž ovšem bude daleko odpornější než ten dosavadní z doby úpadku „Jedové chýše“. Praha se mění, buržoasní, a to je patrné i na těchto místnostech.“ (Anonym 6, 1912, s. 1).

V Jedové chýši se často odehrávala dramata. O jednom z nich byl napsán článek v periodiku Čas z roku 1913 v rubrice „Z černé kroniky“. „Krvavý výjev u „Jedové chýše“. U pověstné krčmy „Jedová chýše“ u zemské porodnice poblíže Albertova došlo v neděli o 2. hod. noční ke krvavému výjevu. 24letá bývalá služka Anna Kaslová z Blovic,

bydlící v Kateřinské ul. č. 19-II, napadena byla na zahradě noční tančírny neznámým mužem, dle vzezření Italem neb Charvatem, jenž pobodal ji nebezpečně nožem na hlavě a na ruku, přeskočil zděnou ohradu zahrady a zmizel směrem k Albertovu. Těžce zraněná Kaslová v bezvědomí dopravena byla do všeobecné nemocnice. Po pachateli zavedeno bylo pátrání.“ (Anonym 7, 1913, s. 3).

5.4. Kokainová kultura

„Kolik zoufalství a bídy je v těchto slovech! Jak mnoho zemí bylo po světové válce tímto bahnem zamořeno! Morálka poválečného člověka neustále klesá. Není to tak dlouho, co svět vdechoval výpary lidské krve z bojišť, a dnešní doba, nabitá třídními boji, hesly a ziskulačností, není bohatá na útlocitné lidi. Jaký tedy div, že dnes ty ubohé, životem zničené postavy v tomto velikém životním shonu za materialismem upadají do duševní bídy a že v zoufalství utíkají k umělým útěchám a věcem, které je alespoň na čas zbaví soudnosti a strážlivého rozumu.“ (Kukla, 1992, s. 34)

Karel Ladislav Kukla takto pospal situaci v poválečném Československu, kde se velmi rozšířilo užívání omamných látek. Kukla (1992) dále píše: „Téměř v každé noční místnosti existuje tanečník kokainista, k němuž se druží takzvané „umělkyně“, importované do barů z Vídně, Berlína a Pešti. Stále přichází na nové adresy a stopy, které vedou za hranice, odkud barovní tanečníci a tanečnice dopravovali kokain podloudně už dlouhou dobu. Mezi kokainisty byly zjištěny velmi známé osoby mužského i ženského pohlaví. Kromě osazenstva barů sem tam, nějaký německý divadelní kumštýř a dohromady, když si onu řadu spočítáme, nacházíme v ní Čechy, Němce, Poláky, Maďary, prostě všechny národnosti republiky.“ (Kukla, 1992).

V roce 1924 vznikla píseň Kokain. Píseň vyšla v edici Veselost vydané nakladatelstvím J. Heřmana Zefiho.

Kokain

Refrén:

*A kokain a kokain
a to je safra moc fajn,
a kokain a kokain
je moc fajn.*

*1.
Kdo nešnupe dneska
hlínu,
ten holduje kokainu,
šnupe ho a vidí svět
samou lásku, samý květ.*

*2.
Kdo má ženu starou
bábu
a chce z ní mít mladou
žábu,
kokainu vem sběračku
a máš z báby fešačku.*

*3.
Když je někde pivo
brynda,
tak se z kapsy kokain
vyndá,
šnupe se a máme hned
pivo jako malvaz – med.*

*4.
Která nemá milovníka
a chce třeba dráteníčka,
ať mu kokain šňupnout
dá,
do rána se hnedky vdá!*

*5.
Kdo má platit velký daně
a prašule nemá na ně,
kokain, když si zašňupá,
starou belu hned jim dá.*

6.
*A kdo nemá v kapse
prachy,
tomu radím, žádné
strachy,
miliónek hnedky máš,
když se řádně našňupáš.*

7.
*Koho věřitele drápy
držej v kleštích a se
trápí,
šňupne kokain a v ten
čas
o stovku ho pumpne zas.*

8.
*Když si nechce ženich
dceru
brát, že ošklivá je věru,
jenom kokain hned mu
dát,
zblbne do ní akorát.*

9.
*Už je pozdě – píseň končím,
proto se hned někam stočím,
kde se řádně našňupu –
než zalezu do chlupů!
(Zefí,1924).*

Kokainový humor byl poměrně dost rozšířený. V Humoristických listech: archiv českého rozmaru a vtipu v roce 1925 vyšla báseň

„Kokain:

*Už jsi někdy šňupal kokain?
Neměl jsem příležitost. Jaké to je?
Báječné – všechno je růžové, jako před svatbou.
A potom, při vystřízlivění?
Nu – jako po svatbě.“ (Anonym 8, 1925, s. 76).*

Po konci první světové války se společnost v celé Evropě snažila uvolnit, a byl tzv. „hlad po zábavě“. S novou dobou přicházel nový životní styl, nová hudba a móda ze zahraničí. Novinky přicházely i v oblasti užívání drog. Stále se nejhojněji zneužívaly opiáty, ale do popředí se pomalu dostával i kokain. Kokain neměl v českých zemích tradici. Byla to nová droga, která se dostávala mezi obyvatele díky černému trhu, lékárnám, kabaretům a nočním podnikům. (Nožina & Vaněček, 2009).

V týdeníku Čech: politický týdeník katolický z roku 1920 vyšel feuilleton, který přesně popsals uvolněnou a zraněnou společnost krátce po konci války. „Z naší doby: Nedivte se národu, že se baví. Nezazlívejte mu toho. Přejte mu to. Což těžce nemocnému, svíjejícímu se v bolestech nepřejete injekce morfia, které na chvíli mu přinesou otupení bolesti, a operovanému byste zazlívali omámení přivoděné narkosou?

Z útrap a zoufalství pouze národ nemůže žít. To je dobré slovo. Nemyslete, že to hýření, skákání, křepčení, hraní a slavení je výrazem bujnosti, blahobytu, přepychu a lehkých mravů. Ne. Je to shánka po hašiši. Zapomenout! Rozptýlit se! Mít pokoj aspoň na chvíli od těch starostí, kousavých psů, štěkajících po naší stopě, z těch béd, v nichž se národ topí.

...

A naše národní domácnost je rozvrácena. Proto tolik opia, orgií a zábav. Nikde prý se národ tak nebaví, jako v naší republice. Je známý vtip, že do Vídně musí dohoda vyvážet mouku a obilí, aby nezhylnuli tam hlady, do Čech muzikanty, ježto domácí nestačí, aby se mohlo všude tancovat.

...

a slaboši volají po kokainu a chtějí mít zub vytrhnutý bez bolesti.

...“ (Anonym 9, 1920. s. 7).

Kokainovou metropolí se záhy stal Berlín, kde se užívalo v každém nočním klubu, tančírně a baru. Lidé se chtěli oprostít od hrůz válečných let a kokain byl příjemným prostředkem k uvolnění. V Berlíně žili převážně mladí lidé do třiceti let, kteří se sem sestěhovali ze všech koutů Evropy. Práce Sigmunda Freuda byly opěvovány, kokain se začal velmi rychle propagovat prostřednictvím filmu, hudby a tance. Kokain a jiné drogy prodávali dealeri na ulicích, studenti, šatnářky v nočních podnikách. Často také docházelo k falšování receptů na kokain. Nejznámější umělkyní této doby, užívající a propagující kokain, byla německá tanečnice a herečka Anita Berber (Nožina & Vaněček, 2009).

5.5. Anita Berber

Anita Berber se narodila v roce 1899 pravděpodobně v Lipsku. Matka byla kabaretní zpěvačka a otec Anity byl violinista. Poměry v rodině nebyly ideální, ale i přesto se Anita Berber rozhodla studovat tanec u baletní mistryně Rity Sachetto. V roce 1917 začala profesionální dráhu tanečnice. V témže roce se tak stala modelkou pro dámské magazíny *Die Dame* a *Elegante Welte*. Mezi léty 1918 a 1925 natočila více než dvacet němých filmů.

Největších úspěchů však dosahovala v oblasti tance, kdy do svých představení zakomponovala prvky erotiky, nosila exotické kostýmy a kontroverzní relikvie. Byla jednou z prvních umělkyní, které vystoupily na jeviště nahé. Její vystoupení byla směsí striptýzu a vážných tanců. Známa se také stala svým bujarým společenským životem plným skandálů. Byla vášnivou uživatelkou kokainu. Tato její záliba byla často předmětem článků v tisku. V roce 1919 prožila velmi krátké manželství s bohatým mužem. Poté měla mnoho lesbických vztahů.

Mezi léty 1922 a 1923 byla Berber vdaná za Sebastiana Drosteho, spisovatele a tanečníka, který působil v tamějším podsvětí a gay kultuře. V roce 1924 se opět provdala, a to za amerického tanečníka Henri Chatin-Hoffman. Spolu odjeli na tour po Evropě. Po návratu z vystoupení v Nizozemí se Anita Berber fyzicky zhroutila. V roce 1928 se nakazila tuberkulózou a 10. listopadu 1928 zemřela v Berlíně. Bylo jí 29 let (Pettis, 2005).

O Anitě Berber se psalo i v tisku, který vycházel v tehdejší Československu. M. Pujmanová-Hennerová v roce 1925 napsala článek, který vyšel deníku *Přítomnost*: nezávislý týdeník.

„Tanečnice z konce století. (Anita Berber & Henri v Alahambře).

Anita Berber. Marionette. Dělá pohyby rukama podle hudby s opovržením k mechanismu života a programu, otravuje ji to jednoduše. Působí to lacině expresionisticky.

...

Anita Berber má trochu již mrtvé, strašně zlé tělo. V její zlobě není stopy grotesky, ani karikatury, nic objektivního, žádný intelektuální prvek. Je to osobně upřímné. Jsou to zlé, zlé nervy. Tělo už na biče. Které víc miluje drógy než lidi. (To nemyslím proto, že tančí Morfium a Kokain). Cukoty svalů jako při injekci. Spíš křeč než reakce.

...“ (Pujmanová-Hennerová, 1925, s. 761).

Národní listy opět roku 1925 otiskly článek o vystoupení slavné Anity Berber, které se mělo uskutečnit v Praze.

„Anita Berber v Praze.

Do Prahy zavítala známá tanečnice Anita Berber, která vystupovala před tím ve Vídni, v Pešti a v Berlíně. Její „kostym Evin“, v němž tam vystupovala, pobouřil mravnost tamní policie a dal podnět k pikantním rozprávčkám ve společnosti. V Praze arci nebude moci tančit – bez „fíkového listu“. Partnerem Anity Berberové je mladý tanečník Henri. Vystoupení obou v Alhambře přineslo jim u publika nepochybný úspěch. Největších úspěchů docílila Berber ve „Východních písních“, „Cocainu“, „Valčících“ atd.“ (Anonym 10, 1925, s. 1).

O úspěchu a slávě Anity Berber psaly noviny mnohokrát. Necelé tři týdny před Anitinou smrtí (v roce 1928) vyšel článek o jejím neblahém pádu z výsluní slávy. *„Světská sláva, polní tráva. Populární světová tanečnice stala se obětí kokainu a živoří v Praze. (Pův.) Praha 24. října.“* *„Snad se ještě někteří návštěvníci olomouckých barů pamatují na vystoupení svého času nejpulárnější barové tanečnice Anity Berberové v Radiobaru. Anita Berberová tančila vždy úplně nahá a její největší zálibou byl – alkohol a kokain. O ji přivedlo na scestí, které úplně zničilo její kdysi slavnou kariéru. Berberová už netančí. Její tělo je prosyceno kokainem, takže ním nemůže již vládnouti. Ba ani chodit nemůže. Žije nyní v Praze, té Praze, která kdysi šlela při jejím tanci. Je úplně zchudlá a žije ze sbírek artistů a ředitelů, kteří jen z pouhé útrpnosti jí umožňují nejbídnější živoření. Když se tak člověk zamyslí...“* (Anonym 11, 1928). Po smrti této slavné tanečnice vyšel článek v deníku *Expres* z roku 1928.

„Anita Berberová, oběť světové války zemřela.“ Celý článek opěvoval život této krásky, která pobláznila nejednoho muže. Její život byl ovlivněn nesčetnými večírky a enormním množstvím kokainu, který za svůj relativně krátký život užívala. Mnoho let po její smrti na ni lidé stále vzpomínali a vrývali její jméno do zdí barů, kde tančovala (Anonym 12, 1928, s. 1).

5.6. Záznamy o užívání

„Indové a opium: Kokain a opium jsou dva mory v nejnovější době zuřící. Kokain i jako léčivo jest znám teprve nedávno...“ (Anonym 13, 1925, s. 5).

Dvacátá léta byla velmi benevolentní k návykovým látkám. Bylo to období, kdy v novém mladém Československu enormně vzrostl počet uživatelů a rozvíjel se černý trh. Problematika toxikomanie nebyla v zájmu řešení. Republika se potýkala s mnoha závažnějšími potížemi, které byly nutné řešit. Stav legislativy vůči návykovým látkám a jedům byl velmi otevřený a zločiny související s drogami byly trestány velmi mírně, nejčastěji pokutou. Tento stav umožnil volný přístup do Československé republiky mnoha překupníkům a zahraničním uživatelům (Nožina & Vaněček, 2009).

Nožina a Vaněček (2009) ve své publikaci uvádějí, že v polovině dvacátých let už zde byl kokain natolik rozšířen, že se policejní orgány touto problematikou zabývaly důsledněji. Látka se dobře prodávala a rychle distribuovala. Byla zde již vytvořená spolehlivá síť od zdroje, přes překupníky až ke spotřebiteli. Zájemců o kokain bylo mnoho, proto tento systém velmi dobře fungoval.

O mezinárodním obchodu s kokainem se zmiňuje článek „*Maďarské tanečnice pašují kokain do ČSR*“ v novinách Večerní list: Ústřední orgán slovanských národních socialistů. V článku se psalo: „*Policejní orgány ve větších slovenských městech pátrají již několik týdnů po kokainových doupatech, v nichž se otravuje nadějná mládež. Zjistilo se, že z Maďarska provozováno je už drahou dobu podloudnictví kokainu, a to v takovém množství, že to budí obavu. Úsilím policie podařilo se v minulých dnech zadržeti v Košicích dvě barové tanečnice z Budapešti, které měly ve svých zavazadlech slušnou dávku kokainového jedu. Rovněž v jiných místech Slovenska přišlo se na stopu překupníků, kteří byli ve spojení s budapešťskou centrálou, která má rozvětvenou obchodní síť po všech balkánských a středoevropských státech. Policejní čl. orgány doufají vymést kokainová doupata v dohledné době a jak se dovídáme, připojilo se k akci také policejní ředitelství pražské a bukurešťské.*“ (Anonym 14, 1928, str. 1).

Do obchodu s kokainem byli zapojeni i českoslovenští občané, jak se píše v článku z roku 1929 v Moravském večerníku: „*Čechoslováci zatčeni pro pašování kokainu v Německu. ČTK. Mülhúzy, 3. ledna.*“ „*Po vyšetřování, které trvalo několik měsíců, zatkla zdejší policie 8 členů podloudníků s kokainem. Jsou mezi nimi i Čechoslováci. Kokain byl dovážen z Německa a prodáván ve značném množství v mülhúzských tanečních místnostech.*“ (Anonym 15, 1929, s. 1).

Národní listy roku 1925 otiskly článek „*Podloudnictví s kokainem: Z Bratislavy, 22. prosince. (Tel.)*“ „*Bezpečnostními orgány na Slovensku již delší dobu pozorovaly, že na Slovensko pašuje se stále ve větších dávkách kokain, jemuž se zde holduje ve značné míře. Tyto dny podařilo se policii zatknouti jednoho z čelných podloudníků s kokainem, jistého Alexandra Wassermana, jenž byl svého času odsouzen v Rakousku pro padělání bankovek.*“ (Anonym 16, 1925, s. 3).

Užívání kokainu bylo rozšířené po celé republice. O tkz. „*Kokainovém moru v Ostravě*“ píše deník Tribuna z roku 1925. „*Kokainový mor v Ostravě. K odhalení podloudného prodeje kokainu v Moravské Ostravě sdělují L.N., že aféra nabývá značných rozměrů. Největší množství dosud zabaveného kokainu objevila policie v kabaretní místnosti v Dlouhé ulici. Do aféry je především zapleten známý artista, jemuž kokainu dodával medik P., který tvrdí, že jed opatřil si v lékárnách, předstíraje, že ho potřebuje k účelům léčebným. Podle všech známek neodpovídá však toto tvrzení pravdě vzhledem k množství spotřebovaného kokainu. Policie má určité stopy, které vedou do ciziny.*“ (Anonym 17, 1925, s. 1).

O benevolentním přístupu československé legislativy k záležitostem týkajících se drog svědčí článek z roku 1926 v Československém kurýrovi: první obrázkový deník: „*Kokainisté začátečníci: Pravíme hned: začátečníci, poněvadž žádný z „vyučenců“ nepadne policii do rukou. Byla to společnost míchaná: medik, zpěvák, úředník, číšník, fotograf. Medik zaopatřil kokain a prodával jej ostatním. Byli však všichni zjištěni a odsouzeni k menším pokutám.*“ (Anonym 18, 1926, s. 6).

Mnoho lidí se také snažilo s kokainem podvádět a obohatit se na úkor naivních občanů nebo zoufalých uživatelů, kteří byli ochotní za trochu kokainu obětovat cokoliv. Takto byl roku 1927 zadržen jistý Alois Weiss z Vejprt, který prodával kokain podle vlastní receptury, 12 lahviček s třemi gramy. Sám uváděl, že kokain nakupoval za 11 500 korun v Drážďanech. Policejní lékař, který provedl důkladnou analýzu zabaveného

materiálu, však zjistil, že se o kokain nejednalo. Po výslechu se Weiss přiznal, že se jednalo o směs mouky, sádry a anýzu. Alois Weiss byl dodán do soudní vazby pro pokus o podvod (Anonym 19, 1927, s. 1).

Již v této době překupníci kokainu pašující jedy přes hranice vymýšleli různé rafinované způsoby, jak obejít hraniční kontrolu a své zásilky drog úspěšně převézt. Rozkvět: obrázkový čtrnáctideník z roku 1928 přinesl krátkou zmínku o jednom z těchto způsobů. *„Podloudníkům není nic svato, ani bible! S nejzbožnější tváří přechází podloudník hranice s biblí a teprve při bedlivé prohlídce se ukáže, že v biblí jsou listy vyřezány a zde ukryto morfium a kokain.“* (Anonym 20, 1928, s. 5).

Dle Nožiny a Vaněčka (2009) se situace ve třicátých letech nijak nezměnila. Doménou československého překupnictví byl stále kokain a morfin. Legislativa byla stále velmi benevolentní. Díky trestním sazbám se podloudníkům s kokainem vyplatilo trest si odpykat a poté nadále pokračovat v obchodu s drogami. Mezi prvorepublikové překupníky a uživatele drog patřili stále lidé všech společenských vrstev, kavárníci, studenti, lékárníci, herci, spisovatelé, obchodníci, prostitutky, majitelé a zaměstnanci nočních podniků a mnoho dalších. Prodej drog byl často uskutečňován v bytech, barech a klubech. Ceny kokainu byly různé. Nejčastěji to bylo 15–25 korun za 1 gram. Nižší ceny byly způsobené již druhotnou distribucí látky. Pouliční kokain byl často „nařezán“ jinými látkami jako byly kyselina salicylová, aspirin nebo chinin. Jednalo se o poměr 1:2 až 1:4. Těsně před prodejem byla i tato směs ještě zředěná a kokainu zde bylo často jen nepatrné množství.

6 Výrobci kokainu

První výroba kokainu byla situována do Německa. Brzy po objevení kokainu Albertem Niemannem, si jeho práce všimla farmaceutická firma E. Merck se sídlem v Darmstadtu. Jako první začala vyrábět kokain hydrochlorid z peruánských listů koky ve velkém. Zpočátku byla výroba omezená. Bylo to jednak díky nízké poptávce po droze a jednak kvůli malému povědomí veřejnosti. Na konci 70. let 19. století činila roční výroba kokainu cca 50 gramů. Již v 80. letech však povědomí o kokainu stoupano a firma začínala výrobek propagovat pomocí brožurek, kde byly uvedeny výzkumy o kokainu a možnost léčby morfinismu. Tyto brožury byly zasílány praktickým lékařům po celém světě. V polovině 80. let 19. století již s kokainem experimentoval Sigmund Freud a firma E. Merck se stala dominantou na trhu s kokainem. Díky Freudově publikační činnosti vzrostl zájem o kokain. Ceny rostly s tím, jak se zvyšovala nabídka i poptávka. Cena za jeden gram kokainu náhle vzrostla z 6 marek na 15. Produkce kokainu se zdvacetinasobila. Zatímco v letech 1883–1884 firma produkovala 1, 41 kilogramu, o rok později to bylo již 30 kilogramů. V Německu vzniklo dalších několik firem, které vyráběly kokain. Byly to například Gehe & Co. z Drážďan, Knoll a Co. se sídlem v Ludwigshafenu nebo C.F. Böhringer und Sonne z Mannheim – Waldhofu. Pozadu nezůstávaly ani Spojené státy. Nejvýznamnějším producentem kokainu byla firma Parke, Davis & Company se sídlem v Detroitu. Tato firma na sklonku století prodávala různé kokainové výrobky, cigarety balené v kokových listech, různé tablety, mastičky a spreje (Gootenberg, 1999).

Dle Nožiny a Vaněčka (2009) se však ve třicátých letech nacházely výrobky, které pocházely z Československa. Roku 1912 byla založena firma Lučební továrna Dr. Ing. Robert Heisler v Chrasti u Chrudimi. Předchůdcem této továrny byla malá firma na výrobu cigaretových a doutníkových špiček. Vlastnil ji Jindřich Heisler. Po Jindřichově smrti přešla továrna do vlastnictví jeho třem synům. Robert Heisler začal postupně vyrábět léčiva a chemikálie pro technické účely. Mezi nimi byla i výroba peroxidu vodíku, který dodával během první světové války do polních nemocnic a lazaretů. Dále také vyráběl syntetická léčiva (Anonym 5) Mezi léty 1920–1930 se výroba léčiv tak rozšířila, že se firma musela přestěhovat. Heislerovi vyráběli různé tablety, injekce, organopreparáty jako adrenalin a pituitrin, také chloraethyl. Od roku 1931 měla továrna speciální oddělení na extrakci alkaloidů. Distribuce výrobků se rozrostla o morfin, opium, ethylmorfin, diacetylmorfin a kokain. Továrna produkovala velmi kvalitní výrobky, po kterých stoupala poptávka, jak v domácím Československu, tak v zahraničí. Roku 1925 začala firma propagovat svůj výrobek Herolan, což byl obchodní název pro diacetylmorfin hydrochlorid, tedy heroin. Továrna Heisler dodávala své výrobky různým distribučním firmám, díky kterým unikaly na černý trh.

Podle oficiálních stránek bývalé továrny Heisler, která funguje dodnes, avšak zabývá se jiným typem výrobků (Anonym 5), se těsně před okupací Československa, musel Robert Heisler své firmy vzdát. Rodina Heislerů byla židovského původu a továrnu odkoupil Spolek pro chemickou a hutní výrobu v Praze. V roce 1939 Robert Heisler emigroval do Velké Británie.

7 Legislativa

Roku 1923 přijalo Československo Zákon ze dne 29. května 1923 o provádění Mezinárodní opiové konvence ze dne 23. ledna 1912, vyhlášené pod čís. 159 Sb. z. a n. z roku 1922. V tomto zákoně bylo v § 1 ustanoveno, jaké látky (jejich prodej, výroba, dovoz, vývoz a rozdělování) spadaly pod ústřední dozor. Jednalo se o surové opium, medicínální opium, morfium, kokain, všechny přípravky obsahující tzv. antiopium, heroin, a všechny soli a deriváty kokainu a morfia. Dále se v tomto zákoně pojednávalo o tom, kdo měl právo s látkami uvedenými v § 1 nakládat (Anonym 21, 1923, s. 479).

Dle Vyhlášky ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy v dohodě s ministerstvem průmyslu, obchodu a živností ze dne 1. prosince 1927 o omamných prostředcích, na něž vztahuje se zákon o provádění Mezinárodní opiové konvence, se omezení a dohled rozšířilo i na kokové listy, surový kokain, ekgonin, indické konopí a jeho pryskyřice (Anonym 22, 1928, s. 113).

Dalším zákonem, který Československo přijalo, byl Zákon ze dne 27. ledna 1938, kterým se provádějí Mezinárodní opiová úmluva ze dne 23. ledna 1912, vyhlášená pod č. 159/1922 Sb. z. a n., Mezinárodní opiová úmluva ze dne 19. února 1925, vyhlášená pod č. 147/1927 Sb. z. a n., a Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek ze dne 13. července 1931, vyhlášená pod č. 173/1933 Sb. z. a n. (opiový zákon). V § 1 stálo: „*Úřednímu dozoru podrobují se výroba, zpracování (přepracování), příprava, rozdělování, obchod, dovoz, průvoz a vývoz dále uvedených látek, ať již byly z části vyrobeny nebo zcela rafinovány, a to i když vzniknou cestou syntetickou.*“ (Anonym 23, 1938, s. 107). Mezi látky, na které se tato opatření vztahovala, byly surové opium, zpracované opium, lékařské opium, indické konopí, kokové listy a surový kokain (Anonym 23, 1938, s. 107).

Trestní postih byl ustanoven v § 7 v zákoně č. 128 Sb. z. a n. z 29. května 1923: „*Přestupky tohoto zákona, pokud nespádají pod ustanovení lékárnického zákona ze dne 18. prosince 1906, č. 5 ř. z. z roku 1907, resp. pod ustanovení odd. XVI. části I. zák. čl. XIV. z roku 1876 o úpravě zdravotnictví trestají se politickými úřady (administrativními policejními vrchnostmi) I. stolice pokutou až do 20.000 Kč.*“ (Anonym 21, 1923, s. 480).

8 Závěr a diskuze

Drogy jsou součástí společnosti od nepaměti. Fenomény v užívání a zneužívání návykových látek se však v historii měnily. V Československé republice zneužívání drog nejčastěji souviselo s vývojem zneužívání drog ve světě. Nejhojněji se zde rozšířila tzv. pijácká kultura, která zde má mnohasetletou tradici. „Moderní“ zneužívání drog se na českém území začalo objevovat ke konci 19. století, kdy se na trhu objevila opiová tinktura. První více zneužívanou látkou byl morfin. Zpočátku docházelo k ojedinělým případům zneužívání, a to nejčastěji mezi lékaři a lékárníky, kteří měli k těmto látkám přístup. Později se však zneužívání dostalo mezi studenty a mládež. Po konci první světové války se morfinismus obrovsky rozšířil. Uživatelé byli nejčastěji váleční veteráni, kteří získávali morfin na předpis (Nožina & Vaněček, 2009).

Ve dvacátých letech 20. století se Praha stala světovou metropolí. Vyrostly zde nové budovy a kavárny ve stylu art deco. S novou dobou přišly i nové drogy. Jednou z nich byl kokain. Zneužívání kokainu bylo módní záležitostí, a proto tento jev hluboce pronikl do kulturního prostředí. Mezi československými herci bylo mnoho kokainistů, například Hugo Haas, Saša Rašilov, Adina Mandlová i Lída Baarová. (Matějková, 2005).

Československo bylo díky své poloze uprostřed Evropy často centrálním překladištěm zásilek pašovaného kokainu. Nejvíce nelegální látky přicházelo z Německa. Německé farmaceutické firmy jako Merck, Gehe & Co. nebo Böhringer und Sonne byly největšími producenty kokainu a docházelo v nich také k největším únikům na černý trh. Později se přidaly zásilky pašované z Dálného východu, Číny a Středního východu, Turecka a Egypta. Československá republika však nebyla primární cílovou destinací. Cílem pašeráků bylo dostat kokain do západní Evropy a USA. Legislativa ohledně návykových látek byla velmi mírná a nedostatečná. Během období první republiky se nepodařilo zneužívání a obchod s kokainem výrazně ovlivnit. Zlom nastal až v roce 1938, kdy Československo přijalo tzv. opiový zákon, který pojal všechny předchozí legislativní předpisy. Se začátkem druhé světové války v roce 1939 fenomén užívání návykových látek v podstatě úplně vymizel (Nožina & Vaněček, 2009).

Podařilo se částečně popsat problematiku zneužívání kokainu v Československé republice mezi dvěma světovými válkami. Je však potřeba ještě sepsání další rozšiřující práce, která by pronikla skrz všechny oblasti a okruhy tématu drog a první republiky.

Tato problematika je velmi široká a není možné pojmout všechny oblasti do jedné bakalářské práce. Já jsem se snažila popsat vícero oblastí (konec 19. století, prvorepublikovou kulturu, legislativu...), avšak jsou popisovány spíše po povrchu. Například období konce 19. století, kdy došlo k objevení kokainu a začal se průmyslově vyrábět, by se dalo pojmout jako samostatná práce. Určitě jsem opomenula mnoho témat, které s tématem kokainu a obecně drog v období první republiky souvisí.

Témata, která jsem v této bakalářské práci rozebírala, by mohla být popsána detailněji. Avšak cílem této práce bylo pojmout co nejvíce oblastí a poskytnout čtenáři určitý rámcový přehled a seznámit ho s celkovou problematikou. Setkala jsem se s mnoha názory, že návykové látky se v této době v Československu nevyskytovaly. Tato práce umožňuje čtenářům nahlédnout pod pokličku společnosti za první republiky, na její klady i záporny.

Některá data se bohužel nepodařilo dohledat. Jedná se například o policejní záznamy, které jsou uloženy v archivu Ministerstva vnitra České republiky. Tyto záznamy obsahují zprávy a rozsudky lidí, kteří byli potrestáni za nedovolené nakládání s kokainem.

Závěrem by bylo dobré zmínit zajímavost, jak se k jednotlivým návykovým látkám přistupovalo. Je možné vysledovat určitý vzorec, kdy se nejprve po objevení dané substance hovořilo o zázraku, který vyřeší mnohé problémy v oblasti fyzického i duševního zdraví. Po určité době, kdy daná látka dosáhla obliby, se začaly projevovat její temné stránky, ať v podobě vedlejších účinků nebo závislostního potenciálu. Tento jev lze pozorovat u mnoha látek. Na konci 19. století a v první polovině 20. století hovoříme o nejznámějších látkách morfinu, heroinu, pervitinu, ale právě také kokainu.

9 Seznam použitých zdrojů

- 1) Anonym 1. Man behind the bottle. The French coke millionaire Angelo Mariani. *Exposition universelle des vins & spiritueux*. Dostupné z: <http://www.euvs.org/en/discover/man-behind-the-bottle/mariani>
- 2) Anonym 10. (1925). Anita Berber v Praze. *Národní listy*, 65(25), 1.
- 3) Anonym 11. (1928). Světská sláva, polní tráva. Populární světová tanečnice stala se obětí kokainu a živoří v Praze. *Moravský večerník*, 7(246).
- 4) Anonym 12. (1928). Anita Berberová, oběť světové války zemřela. *Expres*, 1(54), 1.
- 5) Anonym 14. (1928). Maďarské tanečnice pašují kokain do ČSR. *Večerní list: Ústřední orgán slovanských národních socialistů*, 2(47), 1.
- 6) Anonym 15. (1929). Čechoslováci zatčeni pro pašování kokainu v Německu. *Moravský večerník*, 8(3), 1.
- 7) Anonym 16. (1925). Podloudnictví s kokainem. *Národní listy*, 65(351), 3.
- 8) Anonym 17. (1925). Kokainový mor v Ostravě. *Tribuna*, (293), 1.
- 9) Anonym 18. (1926). Kokainisté začátečníci. *Československý kurýr: první obrázkový deník*, 1(6), 6.
- 10) Anonym 19. (1927). Prodával kokain vlastní výroby. *Večer: lidový deník*, 14(219), 1.
- 11) Anonym 2. (2015, 24. únor). Včera a dnes – Jedová chýše (Karlov). *Praha neznámá – průvodce po pražských čtvrtích*. Dostupné z: <https://www.prahaneznama.cz/vcera-a-dnes/vcera-a-dnes-jedova-chyse-karlov/>
- 12) Anonym 20. (1928). Podloudníkům není nic svato, ani bible! *Rozkvět: obrázkový čtrnáctideník*, 21(33), 5.
- 13) Anonym 21. (1923). *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého, 1923(54), 479-480.*
- 14) Anonym 22. (1928). *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého, 1928(7), 113.*
- 15) Anonym 23. (1938). *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého, 1938(9), 107.*
- 16) Anonym 3. Jedová chýše – Doupe pražské galérky. *Prague city line – Poznej Prahu sám*. Dostupné z: <http://www.praguecityline.cz/prazske-pamatky/jedova-chyse-doupe-prazske-galerky>
- 17) Anonym 4. U sv. Apolináře – Jedová chýše. *Artopos*. Dostupné z: <http://www.artopos.net/u-sv-apolinare-jedova-chyse/>
- 18) Anonym 5. Historie naší firmy. *Slunap s.r.o. - Výroba školních potřeb*. Dostupné z: <https://www.krabicky-darkove.cz/historie-a28>
- 19) Anonym 6. (1912). Před koncem „Jedové chýše“. *Hlas lidu*, 27(229), 1.
- 20) Anonym 7. (1913). Z černé kroniky. Krvavý výjev u „Jedové chýše“. *Čas*, 27(337), 3.
- 21) Anonym 8. (1925). Kokain. *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu*, 68(6), 76.

- 22) Anonym 9. (1920). Feuilleton. *Z naší doby. Čech: politický týdeník katolický*, 45(203), 7.
- 23) Anonym 13. (1925). Indové a opium. *Rozkvět: obrázkový čtrnáctideník*, 18(49), 5.
- 24) Balíková, M. (2017). *Forenzní a klinická toxikologie: Laboratorní toxikologická vyšetření*. Praha: Galén.
- 25) Bělina, P., Kučera, J. P., Havel, P., Míšková, A., Pilát, V., & Láník, J. (2002). *Dějiny evropské civilizace II*. Praha, Litomyšl: Paseka.
- 26) Čornej, P., Čornejová, I., Parkan, F., & Kudrys, M. (2016). *Dějepis pro střední odborné školy. České a světové dějiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- 27) Delpirou, A., & Labrousse, A. (1993). *Koka, kokain, koks*. Bratislava: Bradlo, a.s.
- 28) Doyle, A., C. (1971). *Příběhy Sherlocka Holmese*. Praha: Mladá fronta.
- 29) Georg, M. (2002). *Sigmund Freud a tajemství duše. Životopis*. Praha: Paseka.
- 30) Gootenberg, P. (1999). *Cocaine: Global histories*. Abington-on-Thames: Routledge.
- Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=OjqCAGAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
- 31) Gootenberg, P. (2008). *Andean Cocaine: The making of a global drug*. Chapel Hill: The University of North Carolina press. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=SSiuZ2v2Mz4C&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
- 32) Hanzal, J. (1998). Kultura a česká poučnost za první republiky. In *Reflexe dějin první Československé republiky v české a slovenské historiografii. Sborník referátů předesených na kolokviu pořádaném historickým ústavem AV ČR v Praze 18. listopadu 1997* (s. 153–159). Dostupné z: <https://docplayer.cz/29004890-Reflexe-dejin-prvni-ceskoslovenske-republiky-v-ceske-a-slovenske-historiografii-v-v.html>
- 33) Historie.cs. (2012, 22. květen). *Drogy za rady Vacátka*. [video file]. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10150778447-historie-cs/212452801400019>
- 34) Kalina, K. (2015). *Klinická adiktologie*. Praha: Grada.
- 35) Kopáč, R., & Schwarz, J. (2013). *Nevěstince a nevěstky: obrázky z erotického života Pražanů*. Praha: Paseka.
- 36) Kukla, K. L. (1992). *Pražské bahno*. Praha: Svoboda.
- 37) Matějková, J. (2005). *Hugo Haas. Život je pes*. Praha: XYZ.
- 38) Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- 39) Naishová, N., & Scott, J. (2014). *Kokain. Životopis*. Praha: Volvox Globator.
- 40) Nožina, M., & Vaněček, M. (2009). *Mandragora, morfin, kokain: Drogový problém v českých zemích v dobách habsburské monarchie a v předválečném Československu*. Praha: KLP.
- 41) Perlík, F. (2011). *Základy farmakologie*. Praha: Galén.
- 42) Pettis, R. M. (2005, 16. srpen). Berber, Anita. *GLBTQ – An encyclopedia of gay, lesbian, bisexual, transgender, & queer culture*. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20081230190510/http://www.glbtc.com/arts/berber_a.html

- 43) Priesner, C. (1987). Lossen, Wilhelm. *Deutsche Biographie*. Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd117221260.html>
- 44) Pujmanová-Hennerová, M. (1925). Tanečnice z konce století. Anita Berber & Henri v Alhambře. *Přítomnost: nezávislý týdeník*, 2(48), 761.
- 45) Rozehnal, I. (2014, 15. únor). Krčma Jedová chýše. *Hrady.cz, cestujte s přehledem*. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/index.php?OID=11597&PARAM=11&tid=39722&pos=800>
- 46) Senft, V. (2008, 17. prosinec.) Dostupné z: http://ciselniky.dasta.mzcr.cz/CD_DS3/hypertext/SFADJ.htm
- 47) Streatfield, D. (2003). *Kokain: Dějiny*. Praha: BB art.
- 48) Vaněček, M. (2019). Josef Vaňásek. *Národní protidrogová centrála SKPV PČR*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/josef-vanasek.aspx>
- 49) Zefí, J. H. (1924). *Kokain: Oblíbený lidový kuplet s nápěvem*. Edice Veselost.